

ŠTÚDIE

Z HISTÓRIE KARPATSKEJ OFENZÍVY RUSKÝCH VOJSK V ROKOCH 1914 – 1915

IGOR SLEPCOV

SLEPCOV, I.: From the history of the Carpatho-Ukrainian offensive of the Russian troops in the years 1914 – 1915. *Vojenská história*, 4, 2, 2000, pp 3 – 13, Bratislava

In the introduction the author of the study outlined the consequences of the powerful strike of the Russian troops in Halič at the beginning of WW I at the foundations of the Austro-Hungarian Army. He outlined both the situation in the Russian Army and its next strategic direction. He also described the objectives of Warsaw-Ivangorod operation and Lodž operation. In connection with the penetration to the passes of the Carpathians in November 1914 he outlined the situation when the Slovak towns were occupied. He analysed the plans of the Russian Army offensive through the Carpathians to Budapest and Vienna that were developed in the first half of December 1914 and outlined strengthening of the Austro-Hungarian Army with German forces as well as provided detailed description of the Carpathian operation course (from 23 January to 24 April 1915), that in the end finished, despite the successful course in favour of Russia, with the withdrawal of the Russian Army. The author pointed to the sacrifices brought about by fighting in the Carpathians. Military History. The Carpathians. WWI.

Už na začiatku prvej svetovej vojny – koncom augusta a v priebehu septembra 1914 – otriasol ťažký úder ruských vojsk v Haliči nielen základmi rakúsko-uhorskej armády, ale aj celej monarchie, ktorá sa z tejto porážky už nikdy nespamätala. Nasledovali októbrové týždne ústupu plného utrpenia po neschodných cestách a za nepretržitého dažďa. Disciplína v armáde rapídne klesla, veľké straty prinútili siahnúť na posledné rezervy a povolať do armády ročníky 1872 – 1876, ľahko ranených, ako aj tých, ktorí boli od vojenskej služby oslobodení. Následkom namáhavého ústupu a zlého zásobovania vypukla v armáde epidémia dizentérie a cholery.¹ Stovky vojakov ostali navždy ležať na tzv. epidemických cintorínoch v Snine, Stropkove a Prešove...

Stav niektorých plukov klesol pod 1 400, 800, dokonca 400 mužov.²

Situácia nebola jednoduchá ani v ruskej armáde. Za víťazstvo bolo treba bojovať, a to aj za cenu neúmerne vysokých strát na ľudských životoch a materiáli. Nekompletnosť jednotiek dosahovala 50% tabuľkového stavu, bol nedostatok streliva (delostreleckých granátov až katas-troficky málo). Pre tých, čo doplňovali armádu, neboli pušky. V armádných zboroch sa dalo narátať až niekoľko tisíc nezbrojených vojakov.³ Avšak aj napriek týmto negatívam, to bola predovšetkým nerozhodnosť velenia ruského juhozápadného frontu, neschopného zorganizovať tvrdé prenasledovanie nepriateľa v západnej Haliči, ktorá zapríčinila, že rakúsko-uhorským vojskám sa podarilo vyhnúť úplnej porážke.

¹Istoriija pervoj mirovoj vojny 1914 – 1918. t. I. Moskva 1975, s. 352. Podľa Conrada von Hötzendorfa straty rakúsko-uhorskej armády tvorili 322 tisíc mužov (CONRAD VON HÖTZENDORF: Aus meiner Dinstzeit 1906 – 1918. Band 4, Wien 1923, s. 903). Napríklad len v Stropkove bolo pochovaných viac ako tisíc rakúskych vojakov, ktorí zomreli na cholery (pozri noviny Felvidéky Ujság, 22. januára 1916).

²HÖTZENDORF, CONRAD von.: c. d., s. 670.

³BRUSILOV, A. A.: Moji vospominanija. Moskva 1963, s. 127.

Po víťazstve v tomto dôležitom priestore stálo ruské najvyššie velenie pred úlohou, určiť najbližší strategický cieľ, pretože sa situácia vyvinula tak, že sa vytvorili predpoklady pre vpád do východných oblastí Nemecka, ako aj do vnútorných oblastí Rakúsko-Uhorska. Ruský hlavný stan dal prednosť vpádu do Nemecka a to podľa všetkého nie podľa vlastného uváženia, ale skôr v dôsledku tlaku zo strany západných spojencov, ktorí stále pripomínali, že hlavným nepriateľom v tejto vojne je predovšetkým Nemecko.

Varšavsko-ivangorodská operácia vytvorila podmienky na to, že sa cez horné Sliezsko naskytila možnosť hlbokého vpádu na územie Nemecka. Čoskoro však vyšlo najavo, že ruský hlavný stan precenil úspech tejto operácie a namiesto pôvodných plánov vpádu do Nemecka vypracoval 2. novembra 1914 smernice na prípravu lodžskej operácie. Z juhu mal túto operáciu štyroch ruských armád zabezpečovať útok 3. a 8. armády smerom na Karpaty. 8. armáda generála A.A. Brusilova, vtedy jedna z najbojaschopnejších ruských armád, začala postupovať k horským priesmykom, 3. ruská armáda pod velením generála bulharského pôvodu Radka Dmitrijeva postupovala po jej pravom krídle a 11. armáda pokračovala v obliehaní Przemysla.

Približovanie ruských vojsk k hraniciam Slovenska a Moravy vyvolalo značnú aktivitu ruských politických a vojenských kruhov. Spracovávali (tvorili) sa rôzne plány budúceho usporiadania týchto území a ich vzťahu k Rusku.⁴ Celý tento región bol stále v sfére záujmu Rusov. Napríklad v najväčšmi koncentrovanej podobe sú územné nároky ruskej liberálnej buržoázie zakotvené v programovej stati P. N. Miľukova *Územné vymoženosti Ruska (Čo očakáva Rusko od vojny)* vydané v Petrohrade v roku 1915, v ktorej okrem iných požiadaviek (Poľsko, Bospor, Dardanely atď.) bola aj požiadavka pripojenia „ruských národností v Haliči a Uhorskej Rusi“⁵ k Rusku a zjednotenie v etnografických hraniciach.

Svoju propagandistickú rolu mali zohrať aj ruské manifesty, ktoré boli rozširované na území Rakúsko-Uhorska. V októbri 1914 Rusko v deviatich jazykoch vrátane slovenského vydalo známe prehlásenie k národom cisársko-kráľovskej monarchie, v ktorom najvyšší veliteľ ruských vojsk, veľkoknieža Nikolaj Nikolajevič, v mene „veľkého ruského cára“ oznamoval, že Rusko, ktoré už niekoľkokrát prelievalo krv za oslobodenie národov, vstúpilo do vojny, aby prinieslo týmto národom „slobodu a uskutočnenie národných túžob“. Slovákom sa sľubovalo národné oslobodenie.⁶ Rozširovanie manifestov sa prísne trestalo, dokonca v Čechách a na Morave až trestom smrti.

Stálu hrozbu vpádu na Slovensko dokumentuje vývoj situácie, ktorá sa na jeseň 1914 odohrala pri poľskom Krosne, dôležitom cestnom bode v predhorí Karpát. 25. septembra rakúske civilné orgány opustili mesto a na druhý deň po krátkom boji doňho vstúpili donskí kozáci. Neboli tam však dlho. 4. októbra rakúsko-uhorské vojská znovu obsadili Krosno. Sem sa presťahoval aj štáb veliteľa 3. armády generála S. Borojeviča, ale už 8. novembra bolo mesto znovu povinné evakuovať a štáb 3. armády sa presunul do Bardejova. 10. novembra mesto obsadilo ruské jazdectvo a presťahoval sa sem aj štáb 8. armády generála A. A. Brusilova. Onedlho už boli Rusi v poľskom mestečku Dukla, kde sa velenie usadilo v zámku grófa Mecinského, z ktorého si tento poľský šľachtic dal už skôr odviezť drahocennú obrazáreň.⁷

Všetko však nasvedčuje tomu, že v novembri 1914 ruské velenie ešte nepokladalo za nevyhnutné preniknúť hlboko na územie Slovenska. Predovšetkým 8. armáda mala za úlohu zabezpečiť činnosť 11. a 3. ruskej armády zo strany Karpát a preto bolo treba obsadiť karpatské prechody a pevne na nich zakotviť. A to mala zabezpečovať aktívna činnosť celej armády s dvo-

⁴Pozri, napríklad list náčelníka štábu juhozápadného frontu generála M. V. Alexejeva stanu najvyššieho velenia z 29. 11. 1914. In: PAPOUŠEK, J.: Carské Rusko a naše osvobození. Praha 1927, s. 57 – 58.

⁵Pozri: SČELOCHAJEV, V. V.: Rossijskije liberaly v gody pervoj mirovoj vojny. Voprosy istorii, č. 8, 1993, s. 29.

⁶MASARYK, T. G.: Světová revoluce. Praha 1925, s. 27.

⁷ZGÓRNIAK, M.: Zemia krosnienska w czasie I. wojny swiatowej. In: Krosno, Studia dziejów miasta a regionu. d. I. Kraków 1972, s. 281, 284.

ma predsunutými divíziami na pravom a ľavom krídle. Štáb 8. armády, ktorý sa vtedy nachádzal v Sanoku, 18. novembra v rozkaze č. 43 ukladal: „Poprvé: Desiatej jazdeckej divízii (gen. gróf Keller) v smere Žmigrod – Polianka – Svidník zabezpečiť pravé krídlo armády a napomáhať spoločnému úspechu, tlačiac na tylo nepriateľa. Po druhé: Kombinovanej kozáckej divízii zabezpečiť ľavé krídlo armády z úseku Humenné, Ulič v úsilí posunúť 18. novembra svoje výzvedné jednotky najďalej ako je len možné na juh.“⁸

20. novembra ruské vojská v oblasti Lupkovského priesmyku prekročili Karpaty a obsadili ako prvé dediny na slovenskom území obce Ruské a Zvaly.⁹ 21. novembra sa ruská armáda pretlačila do obcí Starina a Osadné, 22. novembra dobyla Sninu.

A. Brusilov stanovil úlohy pre celú armádu v doplnku k rozkazu č. 43 takto: „Rozkazujem všetkým bojovým úsekom na dosiahnutie tohto základného cieľa (prekročenie hlavného karpatského hrebeňa), generálovi Sulinovi a generálovi Orlovovi energicky operovať oproti frontu nepriateľa, aby ho na tomto úseku spútali a pritiahli na seba čím viac jeho síl. Generálovi Lešovi útočiť na nepriateľa zo severu, osobitne energický úder rozvíjať zo západu a obchvátť nepriateľa čo najhlbšie z krídla a tylu. Generálovi Curikovi rozvíjať čo najenergetickejší úder, aby obchvátol nepriateľa z juhu a západu, generálovi grófovi Kellerovi rozhodne pôsobiť na tylo nepriateľa zo strany Svidníka.“¹⁰

Brusilovove rozkazy vojskám ani teraz ani neskôr skutočne neobsahovali d'alekosiahle ciele, ako to vidieť aj z rozkazu z 23.11.1914: „...ôsmy zbor odrazil nepriateľa z priesmyku Beskýd a predsunutými oddielmi obsadil Vydraň, nepriateľ pred zborom ustupuje cez Medzilaborce na juh, 4. strelecká brigáda a 49. divízia tlačili pred sebou nepriateľa z údolia Výravy do údolia Laborca, 48. divízia predsunutými oddielmi obsadila Humenné. Na 24.11.1914 rozkazujem: 10. jazdeckej divízii útočiť v smere Svidníka do tyla nepriateľa, ktorý vzdoruje 12. zboru.“¹¹ (Tu a v ďalších dokumentoch sa číslovanie zborov uvádza arabskými číslicami.)

Hnev generála A. A. Brusilova vyvolal svojvoľný výpad 48. divízie XXIV. zboru, ktorá 23. novembra nečakane obsadila Humenné. Vtedy divízia len-len že nebola zajatá a 28. novembra bolo Humenné znovu v rukách cisársko-kráľovských vojsk. Veliteľ divízie generál L. G. Kornilov „Levie srdce – prázdna hlava“, ako ho charakterizoval A. A. Brusilov, sa o týždeň len náhodou vyhol vojenskému súdu. Bolo to však až po totálnom neúspechu Kornilovho vpádu. Ako však z archívnych dokumentov vidieť, generál Brusilov nariadil zväzkom svojej armády všemožne podporovať 48. divíziu. „Druhej zmiešanej kozáckej divízii poskytnúť najenergetickejšiu pomoc 48. pešej divízii, 12. zboru pevne udržiavať uzol ciest Medzilaborce...“ Samotnej 48. divízii sa tam nariad'ovalo: „pevne udržiavať Humenné, aby sa nedovolilo nepriateľovi vyjsť z hôr a tlačiť ho na sever oproti tlaku 8. zboru.“¹²

Podľa rozkazu z 26. novembra ani vtedy ešte nevyzerala situácia pre Rusov zle: „Dňa 25. novembra nepriateľ postupoval na Humenné, ale bol odrazený práporom trojikosergijevského pluku a jednotkami 2. kombinovanej jazdeckej divízie. V smere Roztoky – Humenné nepriateľ udržiava kóty na čiare Stakčín – Starina na východ od cesty.“¹³

V hlavnom ruskom stane panovala dobrá nálada. V hlásení – „zvodka“ – najvyššieho veliteľa z 25. novembra sa uvádzalo: „Za karpatskými priesmykmi v rajóne Medzilaboriec zajali naši vojaci veľký počet rakúskych vojakov. V tomto regióne boli zajatí: jeden generál, 40 dôstojníkov a viac ako 3 500 vojakov. Ukoristené boli tri vlaky a strojné pušky (gul'omety).“¹⁴ Práve túto korisť a zajatcov musel nechať pri úteku generál L. Kornilov.

⁸Rossijskij gosudarstvennyj vojennoistoričeskij archiv (d'alej RGVA), f. 2134, op.1, d. 145, l. 241.

⁹Osterreich-Ungarns letzter Krieg 1914 – 1918, 1. Band, Das Kriegsjahr 1914, 2. Aufl. Wien 1931, s. 574 – 577.

¹⁰RGVA, f. 2134, op. 1, d. 145, l. 243.

¹¹Tamže, l. 256.

¹²Tamže.

¹³Tamže.

¹⁴Čechoslovan (Kyjev) 16 (29. nov. št.) november 1914.

Na svojom západnom krídle bol A. Brusilov predsa len aktívnejší. V čase vyvrcholenia ruského útoku, 22. novembra Brusilovov štáb dostal smernice od hlavného štábu juhozápadného frontu, v ktorých sa hovorilo: „...osud terajšej operácie sa rozhodne na ľavom brehu Visly, a preto sa na dosiahnutie úspechu musí sústrediť celé úsilie armád juhozápadného frontu.“¹⁵ V smerniciach sa nariaďovalo, aby sa hlavné sily 8. armády presunuli ku Krakovu.

Rozhodnutie velenia frontu dostalo armádu do ťažkej situácie, čo A. Brusilov veľmi dobre chápal. Aj keď dal predbežný rozkaz o rozpracovaní smerníc štábu frontu, súčasne požiadal hlavného veliteľa frontu N. I. Ivanova, aby dovolil vojskám splniť stanovenú úlohu – upevniť sa v karpatských priesmykoch.

Velenie frontu súhlasilo s veliteľom 8. armády a 25. novembra náčelník štábu frontu M. V. Alexejev telegrafoval A. Brusilovi: „Hlavný veliteľ nielenže podpísal telegram, ktorý schvaľuje Vaše rozhodnutie, ale aj vlastnoručne podpísal poďakovanie statočným vojskám.“¹⁶ V ten istý deň A. Brusilov vo svojej odpovedi M. Alexejevovi konštatoval, že armáda musí záučiť na tri nepriateľské zbory, ktoré stoja pred ňou, v opačnom prípade prejdú určite samé do útoku a nedovolia armáde presunúť sa ku Krakovu.

A tak 8. armáda pokračovala v útoku. Rozvinuli sa predovšetkým boje na dukelskom úseku, v priebehu ktorých bolo treba bojovať nielen proti nepriateľovi, ale aj proti prírode. Pod mocnými údermi Rusov sa 3. cisársko-kráľovská armáda doslova zrútila. Podľa slov náčelníka rakúskeho generálneho štábu Conrada von Hötzendorfa „bola na pokraji zániku, zimnej výstroje ešte stále nebolo dostatok, zásobovanie bolo mizerné, nálada zlá.“¹⁷

XII. zbor ruskej 8. armády prenikol z pravého krídla pravdepodobne už 25. novembra na územie terajšieho Slovenska a stále rozširoval pásmo prielomu. 30. novembra boli Rusi už v Zborove a Bardejove. „V takejto neutešenej situácii, ktorú si ťažko predstaviť, vznikla myšlienka odvieť armádu (3. – pozn.aut.) na upevnené postavenie pri Prešove“, písal Conrad von Hötzendorf.¹⁸ V rakúskom generálnom štábe prevládala rezignácia a fatalisticky sa tam hovorilo o ruskej prevahe. Vo Viedni začali uvažovať o možnom prímerí a stiahnutí vojsk z východného frontu. Tieto úvahy zahraničného ministerstva však boli nereálne, čo predovšetkým v generálnom štábe vedeli.¹⁹

3. decembra 1914 mali Rusi vo svojich rukách z Bardejovského okresu 58, zo Svidníckeho 60 a z Giraltovského 7 obcí. Celkovo z 378 obcí Šarišskej župy bolo Rusmi obsadených 126.²⁰ Tento prvý vpád na Slovensko uskutočnila 8. armáda, ktorá bola zložená zo štyroch zborov – VIII. (14. a 15. pešia divízia a 4. strelecká brigáda), VII. zbor (13., 34. pešia divízia), XXIV. zbor (48., 49. pešia divízia) a XII. zbor (12., 19., 65. pešia divízia a 3. strelecká brigáda). Okrem toho boli v armáde jazdecké zväzky – 12. jazdecká divízia, 2. kombinovaná jazdecká, 1. a 2. kubanská kozácka a terská kozácka divízia.

Rakúsko-uhorské velenie bilo na poplach. K Bardejovu sa presúvali posily. A práve vtedy sa stala nie celkom pochopiteľná udalosť. 8. decembra v noci Rusi neočakávane začali ustupovať z Bardejova. Ustupovali veľmi rýchlo a takmer všade sa im darilo uniknúť prenasledovaniu. Dokonca sa na rakúsko-uhorskej strane začal hľadať vinník takého lacného úniku nepriateľa.²¹

Ešte stále nie je celkom jasná skutočná príčina ústupu Rusov, pretože tvrdenie A. Brusilova o tom, že práve vtedy začal plniť nariadenie štábu juhozápadného frontu presunúť sa ku

¹⁵ROSTUNOV, I. I.: *Generál Brusilov*. Moskva 1964, s. 85.

¹⁶BRUSILOV, A. A.: c. d., s. 128 – 129.

¹⁷Ehzenbuch unserer Artillerie. Band 2, Wien 1936, s. 2.

¹⁸Tamže.

¹⁹Haus-Hof und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I., 500, fol.70-72. Berchtold zástupcovi zahraničného ministerstva pri vrchnom veliteľstve von Gieselovi, 26. novembra 1914.

²⁰KRPELEC, B.: Bardejov a jeho okolie dávno a dnes. Bardejov 1935, s. 110.

²¹A Felvidék és Karpatalja hadtörténete 1914 – 1918. Budapest 1939, s. 68.

Krakovu, vyvracia v svojich spomienkach známy ruský generál A. I. Denikin, ktorý bol počas karpatských bojov (v roku 1915) veliteľom 4. pešej divízie. Píše, že vtedy sa v Brusilovovej psychickej pohode čosi zmenilo, akoby sa niečo pretrhlo. Pod vplyvom čiastočného neúspechu jedného zo zborov dal rozkaz na všeobecný ústup. Všade sa mu marili nepriateľské prelomy, obkľúčenía, útoky jazdectva a pod. Štáb armády bol úplne zaskočený správaním sa svojho veliteľa, ktorého hnevala každá pripomienka o chybnosti jeho rozhodnutia. Poslali za ním jeho starého priateľa generála Pančulidzeva, náčelníka sanitárnej služby armády, s úlohou pokúsiť sa o vysvetlenie takej skutočnosti, že by v armáde mohla vzniknúť myšlienka o zrade, čo by mohlo mať smutný koniec. „Medzi nimi sa odohrala otrasná scéna, následkom ktorej Brusilova zastihli v slzách a Pančulidzeva v hlbokom bezvedomí. V ten istý deň bol podpísaný rozkaz o útoku a armáda sa rýchlo a ľahko pohla dopredu, obnovila svoju strategickú polohu a dobré meno svojho veliteľa“, uzatvára A. Denikin.²²

Pre Rakúsko-Uhorsko opäť vzniklo nebezpečenstvo vpádu ruských vojsk. Vo Viedni a Budapešti zavládol strach. Najmä Maďari vycítili, že tu už vlastne ide o osud Uhorska. Politická situácia sa na Slovensku značne zhoršila. „Úrady zbystrili svoje špiónske zmysly, vojenská správa zdívela, vojsko zošurovelo, vlastenecké duše zahoreli proti všetkému slovenskému a slovanskému“, píše Vavro Šrobár a pokračuje: „Ruské vojská sedeli na severnej strane Karpát a my na juhu vzdialení od nich len na niekoľko desiatok kilometrov. Žili sme v úžasnom duševnom napätí očakávajúc, kedy sa pohnú a kedy obsadia Slovensko. Slovenský ľud čakal kozákov ako spasiteľov od maďarského jarma a týrania. Ženy krmili ošipané, vyhrážali sa Maďarom a maďarónom. Súdy súdili a zatvárali, internovali, vešali a strieľali našich prostých ľudí pre lásku k Rusom.“²³

Po odrazení útoku rakúsko-uhorských vojsk pri Krakove v polovici decembra 1914 nastolil A. Brusilov dvakrát pred velením frontu otázku nevyhnutnosti prenesenia ťažiska bojov do Karpát. Poukazoval na značné oslabenie rakúsko-uhorských vojsk v dôsledku bojov, hovoril, že premeškanie môže viesť k ich doplnovaniu a posilneniu: „Som presvedčený, že na docielenie úplnej porážky nepriateľa treba bez prestávky tlačiť na severnú stranu Karpát, zmocniť sa východov na maďarskú rovinu, na ktorej sa dá použiť naše početné jazdectvo a pokračovať v ofenzíve na maďarskej rovine.“²⁴ Zároveň A. Brusilov pokladal za nevyhnutné doplniť armádu do plného stavu, aby „...sa operácia začala v stave čo najbližšie k plnému.“ Ale ani pri prvej apelácii – 18. 12. 1914, ani pri druhej – 27. 12. 1914 ho frontové velenie nepodporilo. V ruských štáboch ešte nedozrel definitívny plán na bojovú činnosť na rok 1915.

V rakúskych a nemeckých štáboch sa tiež konal súboj plánov bojových operácií. V druhej polovici decembra navrhol Conrad von Hötzendorf zaútočiť cez Karpaty silami rakúsko-uhorských vojsk za podpory vojsk nemeckých.²⁵ Práve vtedy prostredníctvom nemeckého predstaviteľa pri rakúskom hlavnom štábe, generála A. von Gramona, žiadal o nemecké posily.²⁶ Už začiatkom januára 1915 sa v Karpatoch objavili nemeckí dôstojníci, ktorí v rakúskych uniformách skúmali podmienky, aby sa mohli detailne pripraviť na boje v horskom teréne.²⁷

Hindenburg vrelo podporil tento plán, ale iný názor mal náčelník nemeckého generálneho štábu E. von Falkenhayn. Navrhol Rakúsko-Uhorsku, aby podniklo útok na Srbsko. Ale rastúci ruský tlak v Karpatoch ukázal, že tento plán sa nedá uskutočniť. Naopak, bolo treba stiahnuť vojská od Dunaja a poslať ich do Karpát. Nemci sa súčasne zriekli aj operácie na Pilici

²²DENIKIN, A.I.: Očerki ruskoj smuty. In. Voprosy istorii, č. 3, 1990, s. 131 – 132.

²³ŠROBÁR, V.: Pamäti z vojny a z väzenia (1914 – 1918), Turčiansky Svätý. Martin 1946, s. 23 – 24.

²⁴ROSTUNOV, I. I.: Generál Brusilov, Moskva 1964, s. 90.

²⁵ROSTUNOV, I. I.: Russkij front pervoj mirovoj vojny. Moskva 1976, s. 204.

²⁶GRAMON, A von.: Quatre ans G. A. G austro-hongrois pendat la guerre mondiale comme représentatnt du G.Q.G. allemand. Paris 1922, s. 21.

²⁷ŽIPEK, A.: Válka národu 1914 – 1918 a účast' českého národu v boji za slobodu. Praha 1922, d. 2, s. 58.

a časť svojich vojsk stiahli ku Karpatom, kde spolu s cisársko-kráľovskými vojskami vytvorili na východnom krídle južnú armádu pod velením Linzingena.

Ruská prítomnosť v Karpatoch mala provoradý vplyv na rozhovory s Talianskom a jeho pripojení k Dohode. Náčelník kabinetu ministra zahraničných vecí Talianska Aldrovandi Mareskotti písal v svojich spomienkach, že „ruské víťazstvá v Karpatoch nasvedčovali porážke rakúsko-uhorských vojsk a zosilneli chýry o separátnom mieri s Ruskom, ktorého cieľom bolo rozviazať Rakúsko-Uhorsku ruky voči Taliansku“.²⁸

V súvislosti s bojovou činnosťou A. Brusilova v Karpatoch nadobúdala osobitný význam aj vstup Rumunska do vojny. A práve zdĺhavosť prieniku na maďarskú rovinu oddialila vstup Rumunska až do roku 1916.

Na rok 1915 malo ruské velenie pripravený plán rozsiahlej ofenzívy. Predpokladalo sa, že bude útočiť nie jedným, ale súčasne dvoma strategickými smermi. Hlavné úsilie smerovalo cez východné Prusko na Berlín. Druhý útok mal viesť cez Karpaty na Budapešť a Viedeň.²⁹

Plán ofenzívy ruskej armády cez Karpaty na Budapešť (Viedeň) vznikol v prvej polovici decembra 1914. Jej aktívnym zástancom bol hlavný veliteľ juhozápadného frontu generál N. I. Ivanov, ktorý „húževnato trval na nutnosti odpovedať na presun rakúsko-uhorských vojsk do Karpát nie obranou, ale aktívnou činnosťou, aby sa tak zabránilo skonsolidovaniu rakúsko-uhorskej armády, ktorá bola rozvrátená utrpenými porážkami a spôsobiť jej úplný rozpad.“ „Cesta na Berlín vedie cez Viedeň,“ tvrdil generál Ivanov. Útok cez Karpaty sledoval aj politické ciele, a to poskytnúť podporu spojencom Srbsku a Taliansku a prinútiť Rumunsko, aby vstúpilo do vojny na strane Dohody. N. I. Ivanov zdôrazňoval, že úspech v Karpatoch „bude mať priaznivú odozvu v Maďarsku, ktoré bude ochotné pristúpiť na separátny mier, ako aj v Rumunsku, ktoré sa musí teraz rozhodnúť, ku ktorej strane sa prikloní. Myslím, že sa prikloní tam, kde bude očakávať úspech“.³⁰

Na druhej strane ofenzíva smerom na Budapešť a Viedeň mala aj svoje mínusy. Aj keď pozitívom tu bola kratšia vzdialenosť ako pri ofenzíve smerom na Berlín, v danom prípade šlo o úder proti druhoradému protivníkovi. A to nebolo prospešné pre spojencov Ruska, ktorí žiadali sústredený útok na hlavného nepriateľa – Nemecko.

Súčasne by Rusko pri hlbokom vpáde na územie Rakúsko-Uhorska bolo bezmocné proti nemeckej ofenzíve nasmerovanej bezprostredne naňho.

V tom čase rakúsko-uhorské velenie nesedelo nečinne. Bolo mu jasné, že po novembrových a decembrových bojoch sa s úplne vysilenými vojskami nedá dosiahnuť úspech v Karpatoch, preto sa začal presun siedmich divízií zo srbského frontu a 2. armády, ktorá sa nachádzala na ľavom brehu Visly. Na pomoc prišli aj Nemci. Tak na východné krídlo karpatského frontu prišlo v januári okolo 50 tisíc mužov. Dňa 15. januára 1915 generál Brusilov hlásil: „Posledné dni prejavuje nepriateľ väčšiu aktivitu, najmä proti môjmu ľavému krídlu, posúva dopredu svoje predsunuté jednotky, posilňuje ich, oveľa viac upevňuje obsadený priestor... To všetko môže byť náznakom pripravovaného útoku.“³¹

A. Brusilov navrhoval prejsť okolo 25. januára do útoku. Štáb juhozápadného frontu váhal s odpoveďou, ale 20. januára vydal smernicu, aby zaujali výhodnejšie postavenie a súčasne poslal do hlavného stanu plán čiastkového útoku 3., 8. a časti 11. armády s cieľom zmocniť sa línie Dunajca, Noweho Sancza, ďalej Prešova, Košíc, Slovenského Nového Mesta, Čopu, Chustu, Cignetu až po rumunskú hranicu. „Tento útok“, hovorilo sa v hlásení generála Ivanova, „oddialuje vojská nepriateľa od Przemyslu na 152 vierst (1 versta = 1,0668 km – pozn. au-

²⁸ALDROVANDI MARESKOTTI, L.: *Diplomatičeskaja vojna. Vospominanija i otryvki iz dnevnika (1914 – 1918)* gg. Moskva 1944, s. 44.

²⁹Pozri: *Istorija pervoj mirovoj vojny*, t. 2. Moskva 1975, s. 9.

³⁰DANILOV, J. N.: *Rossija v mirovoj vojne 1914 – 1915 gg.* Berlín 1924, s. 265.

³¹ROSTUNOV, I. I.: *Generál Brusilov*, Moskva 1964, s. 92.

tora), dáva možnosť rozvinuť činnosť nášho jazdeckta na maďarskej rovine, samotný útok by mal vyvolať priaznivý vojenský a politický dojem.³²

V druhej polovici januára sa v Karpatoch vytvorila neobyčajná a zaujímavá situácia. 22. a 23. januára zaútočili na východnom krídle rakúsko-uhorské a na západnom krídle ruské vojská. Brusilov odrazil útoky protivníka a vďaka svojej útočnej činnosti začiatkom februára 1915 znovu prenikol na územie Slovenska, v priestore Šarišskej župy vo Svidníckom okrese obsadil 60 obcí, v Bardejovskom okrese 15 a v Giraltovsom 8 obcí.³³

Tento stav veľmi znepokojil Nemcov, ktorí sa obávali, že Rakúsko-Uhorsko sa o krátky čas zrúti pod ťarchou vojny.³⁴

Rozklad karpatského frontu „by bol osudným, odstránil by Uhorsko, najsilnejšieho nositeľa bojových tendencií dvojmonarchie. Bolo treba prejsť k okamžitej a bezprostrednej podpore karpatského frontu“, písal neskôr Falkenhayn.³⁵

Koncom februára a začiatkom marca začal hlavný veliteľ juhozápadného frontu generál Ivanov začal preskupovať svoje vojská, pretože hlavný stan neposielal posily. Na ľavom krídle karpatského frontu sa vytvorila nová 9. armáda. Zo zostavy 8. armády boli do 3. armády včlenené dva zbory – XXIV. a XII. Tieto zbory a celá 8. armáda mali pokračovať v útoku na Vranov a Humenné. „3. armáda“, písal vo svojich pokynoch generál Ivanov, „musí zadržať nepriateľa s čo najmenším počtom svojich síl medzi Vislou a Svidníkom a opierajúc sa tu o svoje silne opevnené postavenia, musí sústrediť čo najviac vojsk v priestore Medzilaboriec, Lupkova, Sanoku a odtiaľ začať rozhodujúci úder na Humenné, ohroziac tak tylo nepriateľa, ktorý sa prebíja k Przemyslu.“³⁶

Generál Ivanov pokračoval v nátlaku na hlavný stan, teraz už okrem strategických argumentov používal aj morálne: „...toto hrdinské úsilie nedovoľuje prijať vaše rozhodnutie (stiahnutie vojsk z Karpát – pozn. autora) bez rizika definitívne otriasť dôverou vojakov k svojim veliteľom.“³⁷ Najvyššie velenie ruskej armády sa začalo stále väčšmi prikláňať k plánu viesť hlavný smer ofenzívy cez Karpaty. A predsa rozhodnutie padlo, hoci ako ukázali udalosti, neskoro. 19. marca 1915 náčelník štábu najvyššieho veliteľa generál N. N. Januškevič v liste adresovanom hlavným veliteľom frontov dával na vedomie, že „odteraz najvyšší veliteľ stanovuje cieľ prejsť celým severozápadným frontom k činnosti čisto obranného charakteru a juhozápadnému frontu pripisuje hlavnú úlohu budúcej časti kampane“.³⁸ Podstatu nových návrhov a akcií schválil cár, ktorý zdôraznil, že „práve to by urobil aj sám“.³⁹

Britský veľvyslanec v Petrohrade telegrafoval do Londýna, že ruský cár je veľmi spokojný s priebehom bojov v Karpatoch a predpokladá, že ruské vojská čoskoro ovládnu karpatské priesmyky a dostanú sa do Uhorska a Sliezska. Hlavný veliteľ ruských vojsk arciknieža Nikolaj Nikolajevič nebol síce až taký optimista, ale nebol ani proti. Kapitán J. F. Neilson, ktorý bol britským pozorovateľom pri ruskej 8. armáde, informoval, že hlavným cieľom ofenzívy je ovládnuť komunikácie vedúce ku Karpatom. Pôvodný plán sústrediť útok na Prešov, sa dodatočne zmenil a mala sa dosiahnuť línia Humenné – Vranov. Situáciu cisárskej a kráľovskej

³²BONČ-BRUJEVIČ, M.: *Poterjanami Galicii v 1915 godu*. Moskva 1920, č. 1, s. 28.

³³KRPELEC, B.: c. d., s. 114.

³⁴FALKENHAYN, E. von: *Verchovnoje komandovanie 1914 – 1916 v jeho važnejšich rešenjach*. Moskva 1923, s. 63.

³⁵Tamže.

³⁶BONČ-BRUJEVIČ, M.: c. d., s. 72.

³⁷DANILOV, J. N.: c. d., s. 10.

³⁸ZAJONČKOVSKIJ, A.: *Mirovaja vojna 1914 – 1918 gg*. Moskva 1936, t.l., s. 278.

³⁹DANILOV, J. N.: c. d., s. 303. Neskôršie minister vojny V. A. Suchomlinov vo svojich memoároch tvrdil, že cára nahovoril podpísať plán karpatskej ofenzívy najvyšší veliteľ veľkoknieža Nikolaj Nikolajevič. Náčelník jeho štábu N. Januškevič však neskôr na súde vyhlásil, že hlavný veliteľ juhozápadného frontu Ivanov „sa pustil do Karpát z vlastnej iniciatívy“. (*Vospominanja Suchomlinova*. Moskva-Leningrad 1926, s. 250 – 251.)

armády označil za „horšiu ako zlú“. Poukazoval na neochotu slovanských vojakov bojovať proti Rusom, zdôraznil ich nenávisť voči Rakúšanom a najmä Maďarom.⁴⁰

Úspechy A. Brusilova v Karpatoch a pád Przemysla 22. marca 1915 mali veľký ohlas v Rusku, najmä v tábore slovanofilov. Videli v nich blízky koniec Rakúsko-Uhorska. V rezolúcii 163. Slovanskej hostiny, ktorá sa konala koncom marca 1915, sa konštatovalo, že „...víťazný prechod ruských vojsk cez Karpaty zabezpečí najbližšiu porážku Rakúsko-Uhorska“.⁴¹ Na ministerstve zahraničných vecí Ruska dokonca zaviedli zvláštny spis, v ktorom sa sústreďovali spravodajské údaje o vnútropolitckej situácii Rakúsko-Uhorska a o prerokovávaní otázky o separátnom mieri s Dohodou v najvyšších kruhoch tohto štátu.⁴²

25. marca najvyšší veliteľ ruských vojsk, veľkoniaža Nikolaj Nikolajevič oznámil hlavnému veliteľovi francúzskej armády, maršalovi I. I. Joffremu, že vďaka dobytíu Przemysla „sa naše postavenie v Karpatoch stalo istejším, čo nám dáva možnosť uskutočniť predpokladanú operáciu“.⁴³

Všetko to však bolo iba na papieri. Vynakladajúc veľké úsilie na dosiahnutie úspechu na karpatskom fronte, ruské velenie nedocenilo možnosti rakúsko-uhorských a nemeckých vojsk v tejto oblasti. Za tento čas protivník sťahoval ku Karpatom nové a nové posily. Koncom marca pribudol na front pri Medzilaborciach nemecký Beskydský zbor v zostave troch divízií (43 tisíc mužov) pod velením generála Marwitza, čo v značnej miere posilnilo postavenie cisársko-kráľovských vojsk v Karpatoch. Vďaka tomuto zboru sa podarilo udržať ruské oddiely v predhorí Karpát, ale v údolí rieky Ondavy vťahli ruské vojská 5. apríla do Stropkova. Koniec marca – začiatok apríla prebiehal v znamení krvavých bojov s veľkými stratami na oboch stranách. V Uhorsku vznikli vážne obavy, že cisársko-kráľovská armáda nápor nevydrží a v dôsledku toho Rusi obsadia Budapešť, Sliezske a Moravu. Conrad von Hötzendorf celkom jednoznačne konštatoval, že rakúsko-uhorské vojsko tlak nevydrží, ak nedostane posily od Nemcov. Dokonca navrhol ministrom Burianovi, aby sa uzavrelo prímerie s Ruskom.⁴⁴

Vzhľadom na to, že na východný front sa sťahovali nemecké jednotky zo západného frontu, ruské velenie žiadalo spojencov, aby sa tomu zabránilo, respektíve, aby sa uskutočnila spoločná ofenzíva. Joffre ju prisľúbil a zdôraznil, že tento spoločný útok „doplní veľkolepé výsledky, ktoré sa dosiahli v Karpatoch vďaka hrdinstvu ruských vojsk a ich vodcov“.⁴⁵ Ale sľuby Francúzi nespĺnili aj napriek množstvu žiadostí ruského velenia, ktoré takéto počínanie veľmi rozhorčilo.⁴⁶

Súčasne sa hlavný ruský štáb obrátil na Srbsko so žiadosťou, aby sa srbská armáda zúčastnila na spoločnej ofenzíve. 4. apríla veľkoknieža Nikolaj Nikolajevič telegrafoval kráľovičovi Alexandrovi: „...úsilie mne zverených armád smeruje k tomu, aby sa postupne rozvíjaním útoku za Karpaty definitívne zlomila sila odporu rakúskych vojsk.“⁴⁷ Ďalej pokračoval, že istým

⁴⁰KOVÁČ, D.: Karpatská zima 1914 – 1915 a jej vplyv na československý odboj. In: Slovanské historické štúdie, 23, Praha 1997, s. 26.

⁴¹Vojna. Chronika i otkliki. Izdanie Istoričeskogo vestnika. Peterburg 1915, č. 8, s. 75.

⁴²JEMEC, V. A.: Očerki vnešnej politiki Rossii 1914 – 1917. Moskva 1977, s. 156 – 157.

⁴³Snošenija so sojuznikami po vojennym voprosam vo vramja vojny 1914 1918 gg. Moskva 1920, č. 1, s. 38.

⁴⁴KOVÁČ, D.: c.d. s. 27.

⁴⁵Snošenija so sojuznikami po vojennym voprosam vo vremja vojny 1914 – 1918 gg. Moskva 1920, s. 34 – 40.

⁴⁶Rusov pobúrila jednoduchosť, s akou spojenci prezrádzali ruské vojenské plány, medzi iným aj plán útoku cez Karpaty. V jednom zo svojich listov sa predstaviteľ ruského najvyššieho velenia v Spojeneckej rade v Paríži generál J. G. Žilinskij sťažoval generálovi Alexejovi na to, že minister zahraničných vecí S. D. Sazonov poslal tajný telegram ruskému veľvyslancovi v Paríži A. P. Izvol'skému, aby ho informoval o pláne vpádu do Uhorska. Veľvyslanec osobne dešifroval túto správu a oboznámil s jej obsahom len predsedu francúzskej rady ministrov A. Brianda. Ten ho však dal na rokovanie rade ministrov. Skôr, ako sa Žilinskij stihol dostať k Joffremu, o pláne hovorila celá snemovňa, senát, proste všetky úradné miesta. „Tu tajnosti niet“, píše na záver Žilinskij (Snošenija..., s. 88).

⁴⁷Tamže, s. 40 – 41.

uľahčením pre srbskú armádu je skutočnosť, že rakúsko-uhorské velenie presúva od srbského frontu väčšiu časť svojich prostredných vojsk. Ale aj Srbsko ostalo hluché k ruským prosbám. Rusko mohlo počítať len s vlastnými silami a tých mu zostávalo stále menej. Obrovské straty a únava, húževnatý odpor nepriateľa, ťažké podmienky bojov v horách – to všetko veľmi spomaľovalo vývoj ofenzívy v Karpatoch. Navyše vojskám chýbalo veľké množstvo streliva.

Ruskému veleniu sa už karpatská operácia nevidela tak, ako to predtým tvrdil generál Alexejev. Jemu táto ofenzíva pripadala ako „pripravená vysmažená sliepka“, ktorú stačilo predložiť na tanieri, aby sa dala „pohodlnejšie prehltnúť“.⁴⁸

Práve vtedy vznikli vážne obavy, či sa táto „sliepka“ nevzprieči v hrdle. ale generál Ivanov nestrácal nádej, že sa bude pokračovať v operácii – ako hlásil – koncom apríla. Z jeho smerníc z 25. apríla vyplýva, že 3. armáda mala obsadiť úsek od ústia Dunajca po Turany nad Ondavou, Hanušovce, 8. armáda úsek na juh od Čopu. Znovu sa zdôrazňovala nevyhnutnosť zlomiť odpor nepriateľa v priestore Humenné-Snina-Medzilaborce.⁴⁹

Na tomto úseku vtedy 8. armáda gen. Brusilova narazila na veľmi tvrdý odpor 2. rakúsko-uhorskej armády gen. von E. Böhm-Ermolliho. Ťažký horský terén a veľký nedostatok munície znemožnili pokračovanie ofenzívy. Vyvíjať v týchto podmienkach útočnú činnosť s cieľom preniknúť na maďarskú rovinu, by bolo šialenstvom. Preto aj Brusilov prestal od svojich vojsk vymáhať úspechy za každú cenu. Hlavné bolo udržať vydobyté pozície s čo najmenšími stratami. Toto svoje rozhodnutie nikomu nehlásil, no aj velenie juhozápadného frontu pochopilo dvojzmyselnosť vzniknutej situácie a 10. apríla nariadilo 3. a 8. armáde prechod do obrany.

Nádej na úspešné pokračovanie ofenzívy v Karpatoch sa postupne rozpúšťala ako aprílový sneh. „Nastala chvíľa, keď sa už ďalej nedá odkladať rozhodujúca ofenzíva na východe“, písal náčelník nemeckého generálneho štábu E. von Falkenhayn.⁵⁰ Nemecké velenie naplánovalo zasadiť čelný úder s cieľom prelomiť ruský front na jednom z jeho rozhodujúcich úsekov. Existovali tri varianty tohto útoku. Mohlo sa zaútočiť z východného Pruska proti severnému krídlu ruského frontu. Tento útok však nemenil situáciu v Karpatoch, pretože hrozba vtrhnutia do Uhorska by stále trvala. Potom sa dalo útočiť od Karpát, ale aj tento variant odmietli, pretože tamojší terén komplikoval činnosť veľkých vojenských zoskupení. Zostával tretí variant: zaútočiť bližšie k centru, medzi Vislou a Karpátmi, s cieľom nielen vytlačiť Rusov z Karpát, ale aj otriasť celou ruskou armádou.⁵¹

Podľa dokumentov všetko svedčí o tom, že Rusi už v polovici apríla vedeli o chystanom útoku nepriateľa na úseku 3. armády. Zaujímavé je však to, že sa prakticky neurobilo nič, aby ho úspešne odrazili. 2. mája 1915 pri Gorliciach nemecké a rakúsko-uhorské vojská zasadili veľmi silný úder X. zboru 3. ruskej armády Radka Dmitrijeva. Využívajúc viac ako dvojnásobnú prevahu v počte vojakov, ako aj obrovskú prevahu v delostrelectve (v ťažkom delostrelectve dokonca viac ako štyridsaťnásobnú) začali Nemci rýchlo rozširovať a prehľbovať prielom. Ruské vojská začali pod stálym tlakom nepriateľa postupne ustupovať, aj keď hlavný stan stále žiadal okamžite zastaviť ústup.

Bol to však dramatický ústup, na ktorý nikdy nezabudli jeho účastníci: „Jar 1915 navždy zostane v mojej pamäti. Veľká tragédia ruskej armády... Nie sú ani náboje, ani delostrelecké granáty. Každý deň krvavé boje, každý deň ťažké presuny, nekonečná únava – fyzická aj morálna, občas mierna nádej, občas beznádejná hrôza,“ napísal generál A. Denikin.⁵²

⁴⁸DANILOV, J. N.: c. d., s. 316. 30. marca 1915 generál Alexejev vystriedal vo funkcii hlavného veliteľa severozápadného frontu generála N. V. Ruzského.

⁴⁹Gorlickaja operácia. Sbornik dokumentov mirovoj imperialističeskoj vojny na ruskom fronte (1914 – 1917). Moskva 1941, s. 27 – 28.

⁵⁰FALKENHAYN, E. von: c. d., s. 79.

⁵¹Tamže, s. 81.

⁵²DENIKIN, A. I.: c. d., Voprosy istorii, č. 3, 1990, s. 136.

Ako sa dalo očakávať, vo veľmi komplikovanej situácii sa ocitli vojská ľavého krídla 3. armády, ktoré sa nachádzali v horách na Slovensku. Bolo treba súrne hľadať spôsob ako ich z nich dostať. V najťažšej situácii sa ocitol XXIV. zbor generála Curikova, ktorý stal v priestore Zborova po obidvoch stranách cesty z Bardejova na Žmigrod. 48. divízia tohto zboru bola obkľúčená v priestore poľského mestečka Dukla a jej väčšia časť sa 8. mája dostala do zajatia. O štyri dni bol pri Svidníku zajatý aj jej veliteľ generál L. Kornilov.⁵³ Do zajatia padlo aj veľké množstvo ranených a chorých, sústredených vo veľkých nemocniciach v Rymanowe, Iwoniczi a Sanoku. 5. mája rakúsko-uhorské vojská opäť vstúpili do Stropkova a napokon 7. mája opustili Rusi niekoľko posledných obcí v oblasti Lupkovského priesmyku.

Spolu s ľavým krídlom 3. armády bola z Karpát nútená ustúpiť aj 8. armáda generála Brusilova. Každým dňom sa vojnové udalosti vzdávali od slovenského územia, chabli nádeje slovenských národov Rakúsko-Uhorska na blízke oslobodenie spod maďarskej nadvlády.

Karpatská operácia (23. januára – 24. apríla 1915) nespĺnila svoj účel, skončila ústupom ruskej armády. Spolu s ňou zanikla nádej preniknúť cez karpatské hory na maďarskú rovinu s cieľom vyradiť Rakúsko-Uhorsko z vojny. Operácia si vyžiadala obrovské obete, okolo 1 milióna ľudí a neprinesla slávu ruským generálom.⁵⁴ Neúspechy a chyby charakteristické pre viaceré strategické plány hlavného ruského velenia sa odzrkadlili aj v čase plánovania karpatskej ofenzívy. Nedostatok reálnej predstavy o silách nepriateľa, zameranie sa bez potrebných síl a prostriedkov na útok na Berlín, potom na Viedeň a Budapešť, to všetko viedlo k tragickým následkom. Ofenzíva, ktorá sa začala s nedostačujúcimi prostriedkami, nemohla mať rozhodujúce výsledky. Ruské vojská sa vyčerpali aj nereálne určenými bojovými úlohami. Karpatská operácia pohltila prakticky všetky existujúce rezervy, zásoby munície a vysílila vojská. Už od samého začiatku bola neefektívna, a preto logicky skončila, dá sa povedať, tragickou porážkou.

V Karpatoch ostali tisícky vojenských cintorínov, len na slovenskom území v pásme bojovej činnosti našlo svoj večný odpočinok viac ako 30 tisíc vojakov oboch armád.⁵⁵

---

⁵³Podrobnejšie pozri: MELČUKOV, E. A.: Istoričeskoje opisanije bojov v uslovijach okruženija. Moskva 1930, s. 100 – 103.

⁵⁴Sovietskaja vojennaja enciklopedia. Moskva 1977, t.4, s. 136.

⁵⁵VHA Trnava, fond VHC, kr. 7, 12, 42, 43, 56, 58, 72, 193.

I. SLEPCOV: AUS DER GESCHICHTE DER OFFENSIVE DER RUSSISCHEN TRUPPEN IN DEN KARPATEN 1914 – 1915

Autor zeigt in dieser Studie, daß schon am Anfang des Ersten Weltkrieges Ende August und im September 1914 hat der Anschlag der russischen Truppen in Halic die Fundamente der österreich-ungarischen Armee, sowie der gesamten Monarchie erschüttert. Aus dieser Erschütterung hat sich die Monarchie nie vollkommen erholt. Die russische oberste Führung nach dem Sieg in diesem wichtigen Raum stand vor der Aufgabe ein nächstes strategische Ziel festzulegen, weil neue Voraussetzungen für das Eindringen in die östlichen Gebiete Deutschlands, sowie in die inneren Gebiete von Österreich-Ungarn entstanden sind. Für das Jahr 1915 hat die russische Führung ein Plan einer umfangreichen Offensive vorbereitet gehabt. Man hat vorausgesetzt, daß der Angriff in einer, sondern in zwei strategischen Richtungen geführt wird. Die wichtigste Bestrebung ist in der Richtung durch Ostpreußen nach Berlin gerichtet worden. Der zweite Angriff sollte durch Karpaten nach Budapest und Wien geführt werden.

Die Karpaten-Operation hat in der Zeit (23. Januar – 24. April 1915) ihren Zweck nicht erfüllt, sie wurde mit dem Rückzug der russischen Armee abgeschlossen. Auch die Hoffnung ist verloren gegangen, durch die Karpatenberge auf die ungarischen Ebene mit dem Ziel Österreich-Ungarn aus den Kriegsereignissen auszuschließen, durchzudringen. Die Operation hat zahlreiche Opfer gefordert, etwa 1 Mio Personen und hat keinen Ruhm für die russischen Generale gebracht. Die Mißerfolge und Fehler, die charakteristisch für mehrere strategischen Pläne der obersten russischen Führung gewesen waren, sind ebenso in der Zeit der Planung der Karpaten-Offensive deutlich geworden. Ungenügende realen Abschätzungen der Kräfte des Feindes, Orientation nur an den Angriff auf Berlin, dann Budapest und Wien ohne notwendige Kräfte und Mittel zur Verfügung zu haben. Diese Tatsachen haben tragische Folgen mit sich gezogen.

Die Offensive, die mit ungenügenden Kampfmittel geführt wurde, konnte keine entscheidende Ergebnisse bringen. Die russischen Truppen sind auch durch die übertrieben festgelegte Kampfaufgaben erschöpft gewesen. Die Karpaten-Operation hat praktisch alle bestehenden Reserven und Munitionsvorräte verschluckt und die Kampftruppen erschöpft. Schon seit dem Anfang ist sie nicht effizient gewesen und dadurch, wie es gesagt werden kann, hat eine Niederlage zufolge gehabt.

In den Karpaten sind Zehnte von Militärkirchhöfen geblieben. Nur auf dem Gebiet der Slowakei in dem Streifen der Kampfauseinandersetzungen haben mehr als 30 Tausend Soldaten beider Armeen die ewige Ruhe gefunden. Weitere Hunderte von Gräbern der Soldaten, die infolge der Verletzungen verstorben sind, liegen im Inland.